

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТТЯ:
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ
ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ

Матеріали регіональної наради

30

Закарпатська обласна адміністрація
Закарпатська обласна Рада
Ужгородський національний університет
Мукачівський техніко-технологічний інститут
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних
і гуманітарних досліджень НАН України
Асоціація економістів Закарпаття
Інститут регіональних досліджень НАН України

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ПЕРЕХОДУ ОБЛАСТІ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Москва Г.Г.

Світове співтовариство визначило *сталі розвиток* як стратегію існування на ХХІ столітті. Його розглядають як такий, що не тільки породжує і сприяє економічному зростанню, але і справедливо розподіляє його результати, відновлює довкілля більшою мірою, ніж зменшує його, сприяє зростанню можливостей людей, а не збільшює їх. Звідси і виходить, що сталій розвиток можливий при економічно, соціально і екологічно збалансованому розвитку господарського комплексу, який веде до гармонізації продуктивних сил та підвищення рівня та якості життя населення.

І хоча в державі поки що відсутня задекларована цілісна Концепція сталого розвитку, однак окремі його принципи присутні у всіх напрямках соціально-економічного та екологічного розвитку, практичних діях Уряду, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування.

Не є винятком і Закарпатська область. Напрямок розвитку щодо перспектив розвитку викладено в значній кількості регіональних комплексних, галузевих та функціональних програм, практичних кроках по їх реалізації, досяг-

нутих конкретних результатів, які характеризуються тим, що економічна ситуація в області має тенденцію до стабілізації і зростання, а соціальна – до поліпшення. В поданні з сприятливими природно-географічними (виділене географічне положення, достатній ресурсний потенціал) та екологічними (порівняно низький рівень антропогенного забруднення довкілля) умовами та факторами, при підтримці держави, область могла б стати одним із перших регіонів в Україні по впровадженню і апробації моделі сталого розвитку.

Важливою умовою переходу до сталого розвитку є стабілізація економіки і відновлення економічного росту, підвищення ефективності виробництва через механізм здійснення структурної перебудови економіки з впровадженням нових екологічно безпечних виробництв, ефективне залучення власного ресурсного потенціалу та раціональне його використання. Діяння в усіх сферах економічної діяльності досягнуто стабілізацію, відбудову структури і якісні зміни, незворотнім став процес утвердження всіх форм власності, насамперед приватної.

ВБК 65.9(4УКР)23
С 83
УДК 330.34

У збірнику представлені матеріали регіональної науково-практичної конференції. Розглядаються сучасні проблеми формування стратегії сталого розвитку Закарпаття, передумови і можливості напруженого економічного розвитку, еколого-економічні та соціальні моделі його досягнення. Видання розраховане на широке коло науковців та спеціалістів.

Відповідальний редактор сценарію:

М.А. Лендст – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України

Рекомендовано до друку Вченою радою Ужгородського національного університету

ISBN 966-7725-48-0

© Ужгородський національний університет, 2001
© М.А. Лендст, загальна редакція, 2001

Якщо розглянути поняття "інвестиційний клімат регіону", то він включає в себе широкий спектр питань: інвестиційна активність регіону, динаміка життєвого рівня його населення, рівень розвитку ринкових відносин, фінансово-кредитна сфера та інші. Надання системи пільг в оподаткування дає можливість покращити економічну ситуацію в конкретному регіоні. Наприклад, основними цілями створення СЕЗ "Закарпатський регіон". Наприклад, основними цілями створення СЕЗ "Закарпатський регіон" є сприяння залученню інвестицій, збільшення виробництва високоцієвих товарів та послуг, створення сучасної виробничої, транспортної і ринкової інфраструктури, вирішення проблем зайнятості. І як один із напрямків виконання цих цілей є встановлення спеціального режиму оподаткування.

Суб'єкти СЕЗ "Закарпаття" отримують значні пільги:

- 1) прибуток платників податку на прибуток, що зареєстровані на території СЕЗ, оподатковуються за меншою ставкою 20% від об'єкту оподаткування;
- 2) доходи, одержані нерезидентами від господарської діяльності на території СЕЗ, оподатковуються у розмірі 2/3 від ставок податку з прибутків підприємств;

Зменшення податкового тиску у відповідності з реальними можливостями повинно стимулювати виробництво і зростання сукупного попиту. Однак, паралельно, необхідно вжити цілий комплекс стимулюючих заходів, тому що важливим є створення сприятливого інвестиційного клімату, а не більш низькі податкові ставки. Інакше це призведе лише до утворення додаткових бюджетних проблем.

На загальнодержавному рівні, на нашу думку, необхідно скасувати переважну кількість пільг і поставити суб'єкти економічної діяльності у рівні умови. Це не означає необхідність повної відміни пільг. Стимулюючі заходи повинні бути спрямовані на покращення умов виробництва та збільшення реальних доходів платників податку, таких як податок на прибуток підприємств та податок з продажів, може бути розглянутий лише при проведенні комплексних заходів по покращенню ефективності виробництва та збільшенню реальних доходів громадян. Повинна зрости база оподаткування по цим видам податків, тобто повинні зрости реальні доходи населення, фонди заробітної плати, покращитися ситуація з придатковості підприємств.

Важливим є і знаходження оптимального співвідношення між прямими і непрямими податками. Зменшення непрямих податків, а особливо ПДВ, або заміна цього податку іншими видами податків на споживання (наприклад, податком з продаж), є обов'язковим для покращення економі-

мічної ситуації в країні. Паралельно з цим необхідно врахувати і фіскальну функцію ПДВ, тобто його зменшення вимагає пошуку інших джерел поповнення доходів державного бюджету. У лінійній податковій системі немає такої чіткої розмежування принципів міжбюджетних відносин, розподілу доходів між бюджетамі різних рівнів та закріплення відповідальності за фінансування різних видів державних витрат. На нашу думку важливим є забезпечення зацікавленості місцевих органів виконавчої влади в мобілізації загальнодержавних податків.

Аналіз використання важелів податкового регулювання дає можливість зробити висновки про те, що в сучасних умовах ринкових перетворень в країні виникає необхідність в проведенні кардинальних змін в системі оподаткування. Але ці зміни повинні проводитися з врахуванням аналітичних даних за попередні періоди і обов'язково повинні аналізуватися всі можливі наслідки їх проведення.

Література:

1. Браує не коштує, а відповідальність. // Урядовий кур'єр. - № 32. - 20 лютого 2001 р. - С. 3.
2. Статистичний щорічник України за 1998 рік. // Держкомстат України. - К.: Техніка, 1999. - 576 с.
3. Закон України "Про спеціальну економічну зону "Закарпаття". 4 березня, 2001 р.
4. Базюк А. В. Податкова система у пошуку оптимізації. // Актуальні проблеми економіки. - 2001. - № 1-2. - С. 37-45.

РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Остан'юк М., Даньків І.*

Перехід до сталою розвитку України і забезпечення динамічного соціально-економічного зростання вимагає нових підходів до побудови високоеквівальної економічної системи. Це вимагає появи зовсім нових і

*Остан'юк Миколай Ярославич - к.е.н., професор кафедри обліку і контролю в невиноробничій сфері, Тернопільська академія народного господарства, *Дніще Лосин Листів* - к.е.н., завідуювач кафедри обліку і аудиту, Ужгородський національний університет.

раніше невідомих для планової економіки об'єктів обліку. Зокрема, значної реструктуризації зазнали активні підприємств, зовсім нові підприємства, які у відношенні їх джерел формування, тобто пасивів. Статутний капітал, як головне джерело формування активів, визначається як постійна і стала величина, змінився порядок кредитування, особливою контролю підлягають довгострокові кредити, за якими посилено контроль у вигляді поточної заборгованості. Значні зміни відбулись і в зобов'язаннях за розрахунками (дебіторська і кредиторська заборгованості). До речі, підприємства Закарпаття у 2000 році мали 696,5 млн грн. дебіторської заборгованості, яка у порівнянні з 1999 роком зменшилась на 98,4 млн грн., а рівень кредиторської заборгованості у 2000 році склав 1164 млн грн., що в порівнянні з 1999 роком на 70,0 млн грн. більше (1,с.52). Появився ринок цінних паперів (акції, облігації, сертифікати, чеки і т.п.). Розроблена система вексельного облігу в Україні. Нематеріальні активи, як результат інтелектуальної праці, визнаються власністю підприємств. Таким чином, виникли нові об'єкти обліку і не тільки виникли, а й визначені правовим полем діяльності. Отже, об'єктивно назрили всі умови до заміни старої діючої системи обліку новою.

Розробка нової системи обліку, як відомо, почалась з розробки національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі — П(с)БО), та створення в зв'язку із змінами в об'єктах бухгалтерського обліку, нового Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Національні стандарти в значній мірі увібрали в себе методологічні засади міжнародних стандартів і не в повній мірі врахували національні надбання та особливості. І це, на нашу думку, є їх основним недоліком. Як результат, вносяться постійні зміни до них, а деякі з необхідних сьогодні стандартів взагалі знаходяться в стадії проекту та безплідного обговорення. Так що сьогодні методологічна база вітчизняного бухгалтерського обліку фактично створена наполовину, що породжує двоєкість у підходах до обліку того чи іншого об'єкту, а в практиці бухгалтерського обліку — як до значущих зловживань, так і технічних прорахунків.

На нашу думку, при створенні національних П(с)БО необхідно було, а це ще не пізно, виходити з чіткої державної облікової політики в розрізі всіх об'єктів обліку, тоді б не було і таких проблем з розробкою і впровадженням стандартів. Адже зміна економічної системи держави, відповідно і зміна системи обліку, облікової політики — це і зміна психо-логії облікового апарату. Особливо це стосується "старої гвардії" обліковців", яка вже пережила не одну форму і не один план рахунків. А тут через зміну господарської системи відбувся повний поворот і повна зміна бухгалтерського обліку. Практично необхідно було переучуватися заново, бо тільки залишається лише знання з основ бухгалтерського обліку, тобто

методики його ведення, з якої знову тернистим шляхом треба йти до нового обліку. А це не так просто. Вважаємо, що викладачі кафедри обліку та аудиту Ужгородського національного університету, інших вищих навчальних закладів та спеціалісти аудиторських фірм Закарпаття повинні надати дієву допомогу працівникам обліку у вигляді семінарів, консультацій, лекцій, безпосередньої участі при веденні обліку, складанні звітності в умовах П(с)БО, нового Плану рахунків. Адже податкова політика держави абстрагована від тих змін, що відбувались і відбуваються в бухгалтерському обліку. Зміна системи обліку, форм обліку, запровадження нового плану рахунків зобов'язує їх враховувати можливі чисто технічні прорахунки при нарахуванні податків обліковцями працівниками, але не звільнила їх від застосування податкових санкцій щодо підприємств. А "драконівські" заходи податкових органів добре відомі бухгалтерам. Нам здається, що на період ста новлення нової системи обліку, який затягується і до сьогодні, необхідно і пом'якшення податкових санкцій в тих випадках, коли недовірки виникають з чисто технічних, а не намісних (меркантильних) причин.

Значними і вагомим кроком в розвитку нашого національного обліку є розробка нового Плану рахунків бухгалтерського обліку. Спеціалісти зауважили, що новий План рахунків запланований в основному на субрахунках, а це в значній мірі підняло рівень аналітичності обліку, знівелювало і заповнило той вакуум, який ми відводимо стандартам П(с)БО і яких на сьогодні, на жаль, ще не маємо в повному комплекті (ще станом на 1 листопада 2001, року не розроблено два П(с)БО). На перший погляд новий План рахунків досить тріумфальний, набагато обширніший від того, яким керувались раніше. Однак, він більш зрозуміліший при веденні обліку і що, як не дивно, при вивченні обліку засвоюється не гірше попереднього. Звичайно він має і деякі ряди недоліків. Це, зокрема, стосується вексельного обліку, обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами, обліку малопіцих та швидкозношуваних предметів, дуже вже цей облік порозкиданий по різних рахунках. Є і інші зауваження, які будуть поступово виправлятися, і ми впевнені, що в уже діючий План рахунків будуть в майбутньому внесені відповідні корективи.

Позитивним в новій системі бухгалтерського обліку є і те, що не завжди були в ній і про мале підприємництво, яке постійно розвивається в нашій країні. Але сказавши "а" треба казати і "б". Кілька років тому запропонована скорочена і спрощена форми бухгалтерського обліку (облік ведеться у відомостях), потребує внесення необхідних коректив згідно нового плану рахунків. Це не так важко і не потребує багато роботи. Ми, науковці, могли б що роботу зробити на місцях, не чекаючи коли вона буде розроблена централізовано, але поки-що ніяких замовлень не поступало і з часом вона буде законодавчо удосконалена, що зведе нашу роботу нанівець.

первісною вартістю або чистою вартістю реалізації. У цьому стані реалізовано тільки на суму попередньої ушкоди.

На нашу думку, такий підхід до дооцінки матеріалів є не зовсім вірним, тому що, по-перше, - це приведе до зловживань і масових уцінок запасів із послідовною їх реалізацією, а по-друге, - низькі ціни на виробничі запаси на момент скляння балансу будуть спотворювати реальну вартість активів підприємства. Тому ми пропонуємо внести зміни у цей стандарт, які б дозволили підприємствам проводити дооцінку запасів до діючих ринкових цін, із віднесенням цих сум на поповнення власних облігових коштів.

Облік переоцінки не передбачає використання рахунків «Валові витрати» і «Валові прибутки». Зв'язано це з тим, що в процесі переоцінки проходить зменшення або збільшення вартості товарно-матеріальних цінностей, що відображається при склянні «Відомості про облік балансової вартості матеріальних активів» і «Відомості про облік балансової вартості товарів», на основі яких проходять коректування валових витрат.

На основі цих даних у бухгалтерії підприємства складаються наступні проводки:

Д-т рахунку 20 «Виробничі запаси» і К-т рахунку 719 «Інші доходи від операційної діяльності»

Ціло переоцінки товарно-матеріальних цінностей, згідно вишеказаної інструкції, на нашу думку, відкритим залишається переоцінка підприємствами-імпортерами сировина і матеріалів для потреб виробництва. Вона повинна підлягати переоцінці при зміні курсу НБУ. Тому, що переоцінка імпортової сировини дає можливість формувати реальну собівартість продукції і зводити правильний розрахунок платіжів в бюджет. Але згідно «Порядку проведення дооцінки залишків товарно-матеріальних цінностей» переоцінюють лише імпортовані товари. Тому, на нашу думку, необхідно щоб Мініфін і Мінекономіки України внесли відповідні зміни в діючий порядок переоцінки.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 46, зі змінами і доповненнями // Навчально-практичний посібник "Курсом реформи 2000". - Дніпропетровськ: ТОВ "Далмас-Клуб", 2000. - 336 с.

ЗМІСТ

Г. Москаль. Основні проблеми та завдання переходу області до сталого розвитку.....	3
М. Довішній. Проблеми територіального устрою в системі адміністративної реформи.....	13
С. Дорогунцов, В. Хмименць. Еколого-економічні засади сталого розвитку Закарпаття.....	20
В. Третобчук. Еколого-економічна реструктуризація та оптимізація регіональних АПК і проблеми переведення їх на модель сталого розвитку.....	27
П. Боршевський, О. Нижник, А. Коваленко. Сталій розвиток і продовольча безпека регіонів: проблеми і шляхи вирішення.....	35
М. Андрусь. Сучасна система протипозування регіонального розвитку в контексті сталого розвитку.....	43
М. Бойко, М. Цицика. Регіональна глобалізація економіки - основа сталого розвитку.....	51
В. Шинкарь, Л. Малик. Макроекономічні регіональні аспекти розвитку Закарпаття.....	58
В. Ніколайчук, Л. Потіш. Екологічні основи безперервного розвитку Закарпаття.....	64
В. Кравців, П. Самолютов. Проблеми регіональної модифікації концепції сталого розвитку та особливості її реалізації в пріоритетних районах.....	68
Л. Максимук. Сталій розвиток на регіональному рівні: сучасний стан, підходи та тенденції (з прикладами процесу становлення в Закарпатті).....	75
М. Петровці. Управління ресурсокористуванням в контексті сталого розвитку.....	83
М. Лендел, І. Шершун, І. Чучка, Л. Газула. Роль малого підприємництва в сталому розвитку регіону.....	97
М. Пітолиць, С. Сембер. Вплив підприємництва на зайнятість сім'яного населення: соціологічний аналіз трансформційних процесів.....	106
В. Мікітова, С. Ерфан. Стимулювання розвитку підприємництва - інструмент локалізації бізнесу.....	111
О. Церапід. Пріоритетність в регіональній соціально-економічній політиці.....	117

Стратегія сталого розвитку Закарпаття: еколого-економічні та соціальні моделі // Матеріали регіональної науково-практичної конференції / Відп. ред. М.А. Лендт. – Ужгород: Патент, 2001. 550 с.

ISBN 966-7725-48-0

У збірнику представлені матеріали регіональної науково-практичної конференції. Розглядаються сучасні проблеми формування стратегії сталого розвитку Закарпаття, передумови і можливості напрацювання концепції розвитку, еколого-економічні та соціальні моделі його досягнення. Виланні розраховане на широке коло науковців та спеціалістів.

БК 65.9(4УКР)23
УДК 330.34

Наукове видання

Стратегія сталого розвитку Закарпаття: еколого-економічні та соціальні моделі

*Матеріали регіональної науково-практичної конференції
30 листопада 2001 р.
Ужгород, Україна*

Коректори: *М. Самборська, О. Обручар, Л. Пчолинська
Комп'ютерна верстка Ю. Гандеру*

Здано до складання 12.11.2001. Підписано до друку 22.11.2001.
Формат 60x84/16. Папір офс. Гарнітура Times New Roman.
Друк офс. Ум. друк. арк. 32,085. Обл.-вид. арк. 38,90.
Тираж 300. Замовлення 202.

Віддруковано у Видавничому акціонерному товаристві "Патент"
88000 м. Ужгород, вул. Гагаріна, 101

Ф. Телічко. Надмірна хімізація та енергетизація довкілля –

першопричина екологічних катастроф.....514

О. Головачук. Вплив засобів масової інформації на регіональну

політику сталого територіального розвитку.....521

І. Шіпанський. Устрій територіальної громадської адміністрації

в Польщі: трансформація досвіду в Україні.....525

Т. Черниченко. Використання податкових важелів в системі

державного регулювання розвитку регіонів.....532

М. Остап'юк, И. Даньків. Реформування бухгалтерського обліку

в умовах сталого розвитку регіону.....535

О. Кундаєс. Облік матеріальних ресурсів в умовах застосування

національних стандартів.....539

**Науковий вісник
Ужгородського національного університету
Серія "Економіка"**

Редакційна колегія:

Міклова Василь Петрович – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач кафедри економіки, менеджменту та маркетингу, декан економічного факультету Ужгородського національного університету (*голова редакції*)
Пітолиць Михайло Іванович – доктор економічних наук, професор, професор Ужгородського національного університету (*заступник головного редактора*)
Слава Світлана Степанівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету (*відповідальний секретар*)
Долішній Мар'ян Іванович – доктор економічних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту регіональних досліджень НАН України
Бойко Микола Миколайович – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету
Лендас Михайло Андрійович – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету

Лендас Михайло Андрійович – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу Ужгородського національного університету
Даньків Іосип Якимович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та аудиту Ужгородського національного університету
Лещняк Іосип Іосипович – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та банківської справи Ужгородського національного університету

Відповідальний редактор сучасності
М.А. Лендас

Адреса редакції:

88000 м. Ужгород, пл. Народна, 3,
Економічний факультет
Ужгородського національного університету
Тел./Факс: (03 122) 3-23-67